

Nieuwe manieren om colleges te vormen

In de meeste gemeenten zijn de formaties afgerond en het is interessant dat in veel gemeenten collegevorming op nieuwe manieren verloopt. Voor een deel is dat ingegeven door wat liefhebbers van traditie misprijzend ‘politieke versnippering’ noemen: gemeenteraden bestaan uit steeds meer partijen en er zijn nauwelijks grote partijen meer. Voor een getalsmatige meerderheid zijn vaak veel partijen nodig; wie een “klassieke coalitie” wil, heeft een stevige uitdaging om al die partijen gelukkig te maken. Bovendien noopt dit dan tot veel wethouders, die dan weer in deeltijd moeten omdat het anders echt te gek wordt. Dat alles dwingt tot nadenken over andere manieren van werken.

Mogelijk zijn ook de recente kabinetten een inspiratiebron. Aantrekkelijk aan deze minderheidskabinetten is het meer open politieke debat. En de ervaring leert dat het ook zonder meerderheidscoalitie bestuurlijk allemaal wel loopt. Misschien anders dan de coalitie eerder had afgesproken, maar daarmee is het land niet ten onder gegaan. In allerlei gemeenten zijn in de geest daarvan dunnere akkoorden gesloten. Overigens ook omdat nog altijd niet duidelijk is wat de beleidsmogelijkheden en financiële consequenties zullen zijn van de decentralisaties, die straks toch gauw de helft van begroting omvatten. In die beleidsmatige duisternis is een gedetailleerd collegeakkoord een tikje surrealistisch.

Lokaal wordt verder lering getrokken uit de negatieve effecten van versterde oppositie – coalitieverhoudingen, waarbij de een altijd per definitie tegen de voorstellen van de ander is. Dat is niet alleen schadelijk voor de inhoudelijke kwaliteit van besluiten (ook een idee van de oppositie kan een verbetering betekenen), het zet ook de relaties zwaar onder druk. En resulteert nogal eens na een verandering in de verhoudingen ten gevolge van verkiezingen in een soort wraakoefening waarbij de voormalige oppositie in de rol van de nieuwe coalitie de vorige bestuurspartijen op haar beurt “kaltstelt”. Een akkoord op hoofdlijnen en een meer open houding is dan een verademing.

Ook is er de ontwikkeling dat de samenleving wordt betrokken bij een college- of raadsprogramma. Soms door bewoners, bedrijven en belangengroepen aan het begin uit te nodigen hun thema’s en wensen aan te geven, soms door hen op een conceptprogramma te laten reageren. De methoden daarvoor verschillen: van een min of meer traditionele uitnodiging om in zaaltjes te komen praten tot de hippe, door de politicoloog Van Reybroek geïnspireerde G1000 van Amersfoort.

In een aantal gemeenten is gekozen voor een procescollege. Dat college heeft geen eigen agenda maar voert uit wat een raadsmeerderheid bepaalt. Dat kunnen wisselende meerderheden zijn. Een vergaande variant hiervan is te vinden in Zwijndrecht, met een “coalitie-vrij” college. Uitgangspunt voor het college is het raadsprogramma, met inhoudelijke afspraken op punten waar een ruime meerderheid voor is en procesafspraken over punten waar verschil van mening over bestaat. Het college dat dit programma moet

uitvoeren bestaat uit wethouders die door de voltallige raad zijn geselecteerd. Daartoe is een commissie gevormd waarin alle fracties waren vertegenwoordigd en alle partijen konden kandidaten voordragen. Die commissie heeft de “beste” mensen geselecteerd. Natuurlijk kan dat niet a-politiek: beste is immers een normatief en politiek oordeel. Niet alle wethouders zijn uiteindelijk met instemming van de hele raad benoemd en ook hebben sommige partijen tegen het raadsprogramma gestemd.

Het zijn interessante vernieuwingen in het proces van collegevorming. Open akkoorden, interactieve opstelling van programma's, procescolleges en verbreding van de wijze van wethoudersselectie: de klassieke manier van collegeformatie gebaseerd op macht, onzichtbare onderhandelingen en strakke afspraken heeft aansprekende concurrenten gekregen.

Marcel van Dam

SC, 20 mei 2014